1/
2/
3∅
4/
6/
87
8/
5/
9/
10/
11/
12/
13/
14/
15/
16/
17/
18/
19/
20/
21/
22/
24

REFLEXYE Y SPOSOB WZGLĘDEM REKRUTOW.

Zdaie ſię mała rzecz dać Rekrutow, a ieſzcze gruntowych z proporcyi dymow, albo z konſkrypcyi, y porobić z tey trwałe na zawſze Kantony, lecz większą za ſobą pociąga konſekwencyą, iak podatkow dawanie. Gdyż każdy daie podatek z Intrat, które poddani Dziedzicom y Poſſeſſorom, a wyżywienie wſzyſtkim mieſzkańcom przynoſzą.

Tych iak umnieyſzać będziemy, z zarybku naylepſzego Parobkow młodych y ſpoſobnych do roli, zoſtaną wprętce dobra puſte, tak dalece, że bez nich (ktorzy grunta zarabiaiąc, produkta zbożowe, propinacye, czynſze, y inne daniny y powinności Dworom czynią, y ſą całego Swiata karmicielami) upadnie w krotce rolnictwo y wſzelkie dochody z pracy rąk ich dla Obywatelow przychodzące. A gdzie zarabiane były pola, tam nieużyteczne potym pokazywać ſię będą zaroſle, y laſy, tak iak przed lat kilkadzieſiąt dla Rewolucyi y powietrza, tudzieſz ciężaru Woyſkowego ſtało ſię.

Ten, mowię, iedyny zarybek rolnictwa był w Kraiu nietykany, że na Rekruta niebył dyſponowany, naywiękſzy wzgląd mieć powinien.

Z którego powodu, niech ſię godzi otworzyć myśli, że te Kantony, ani z proporcyi dymow, ani nawet z konſkrypcyi zwyczaiem zagranicznym, iako niesłużą naſzemu całemu Kraiowi, tak trwałe żadną miarą być niemogą poſtanowione.

Okaże to niżſza explikacya, z podaniem ſpoſobu na czas tylko teraźnieyſzey początkowey potrzeby, proſząca o cierpliwe rozważenie, dla wyſzczegulnienia każdey okoliczności proſtym ſłow wyrazem.

Ze niemoże być z proporcyi dymow: bo iako nierówność podatku kominowego przez niezrobioną klaſſyfikacyą w gatunku poddanych ſtała ſię, tak y nierówność Rekrutów z tąd żądanych byłaby. Bo w iednych Woiewodztwach Kmieć ſześć dni dwoygiem ieſzcze robiący, tyle kominowego płaci, wiele Poddani dwudniowi lub iednodniowi od dymu chałupnego.

Jako niemaſz proporcyi rowności w tym, co worka dotyka, tak tym barziey niebyłaby równość (co rolnictwu ſzkodzi) y w dawaniu Rekrutów. Bo gdzie ieſt Kmieci 10, we Wſi ludnością w każdey chałupie napełnionych, dobry grunt a ieſzcze we trzy ręce ledwo niewſzendzie poſiadaiących, to gdzie indziey na takowey obſzerności mieści ſię poddanych dwudniowych 60., z przyczyny mnieyſzego ſzoſtą częścią poſiadanego gruntu podleyſzego, w iedną tylko rękę bez ugoru używanego, iak w Woiewodztwie Lubelſkim, a może y w innych, iednakową iednak czyniących intratę.

Gdyby więc wypadało naprzykład, ze ſtu dwudzieſtu dymow po iednemu dać Rekrutowi, o takowe dwie Wſie po ſześćdzieſiąt Oſady maiące dałyby iednego, a dwanaście wſi Kmieciami oſiadłych dopieroby na iednego ſkładały ſię y to nie bez mocney ſprzeczki, kto ma dać? cożby była za proporcya?

Potym gdzie takowa pańſzczyzna ma-

ła, poddany niepotrzebnie Parobka. bo go ze ſzczupłego gruntu niepotrafi trzymać, y ſam pańſzczyznę odrabia, A ieżeli ma Syna lub więcey, to podrośnionych wyprawia na ſłużbę dla niedoſtatku wyżywienia y okrycia ich, a iednego czaſem na ſwoim gruncie zoſtawia; więc niemoże być z takich takowy układ, kiedy w tey kwocie wyrażonych chałup nieznaydzie y żadnego Parobka zbywaiącego na Rekruta (procz potrzeby gruntowey dla oſadzenia na gruncie Goſpodarza)potrzebuiącym.

Jedną więc poniożſzy niektore Woiewodztwa dla takowych poddanych lub trzydniowych poiedynczo robiących w kominowym krzywdę pieniężną, drugą, a ieſzcze cięższą poniosłyby przez dawanie Rekrutow, ktorych mieć niepotrafią, y przeto, chyba Goſpodarzow dawaćby muſiały, y w iednym Roku albo dwoch, przez takowy ſpoſob naydelikatnieyſzą cząſtkę rolnictwa utraciłyby.

Aże dawanie Rokrutow nieidzież proporcyi dymow, iako populacyi nieokazuiących, tak tym barziey w naſzym Kraiu z wyżey y niżey opiſanych racyi, gdyżby było oſtatnim dla niego upadkiem. [między

Ze zaś y z konſkrypcyi Kantony trwałe w naſzym Kraiu być niemogą, iſtność ſama rzecy pokaże.

Goſpodarze po Wſiach, ktorzy maią Parobkow, ci ſię tylko maią lepiey, bo mogą utrzymać Goſpodarſtwo lepſze, ktorzy zaś dla niemozności y niedoſtatku takowego gatunku ludzi bez nich zoſtaią, ſą zawſze w mizernym ſtanie, że niemaiąc domowey żadney pomocy, ſam tylko z Zoną Dworowi y ſobie robi. Od takowych więc wziąć niemożna żadnego Rekruta, bo niema więcey Oſob pomagaiących, prócz chyba dzieci ieſzcze nieſpoſobnych, a choćby y poroſłych w ſłużbę, gdzie indziey idących, y ordynaryinie niepowracaiących.

Ieżeli zaś brać od tych, co maią Parobka naiętego, albo ſwego Syna, czyli więcey, wziąwſzy więc od takowego, coż ſię ſtanie? y ten bez pomocy będący znikczemnieię, iak i ci, co niemieli, albo mieć niemogli.

Ludzie ſą, umierać muſzą, każdego Roku w każdey maiątności kilka Goſpodarzy wymrze, albo ſkaliczeie lub zeſtarzeie ſię y niezdolnemi ſtanie ſię, albo uciecze.

Gdy umrze ktory albo y więcey niemaiących doroſłey lub żadney młodzieży, albo trafi ſię z wyż wyrażonych przypadek takowy, zkądże wziąść do oſadzenia innego Goſpodarza na grunt zmarłego, lub niezdolnego, albo zbiegłego? ztamtąd tylko gdzie ieſt zbywaiący Młodzian ożeniony, albo żenić ſię maiący

Y taka to ieſt zwyczayna ordynacya Ekonomiki naſzey Kraiowey, ktora ile możności utrzymuie oſiadłość y rolnictwo, bo choć ieſzcze niedaie Kray Rekrutow, a przecieſz ludzi brakuie do oſadzenia, że ſię 4. puſtki częſtokroć robią, oſobliwie w niektorych Woiewodztwach Prowincyi Wielkopolſkiey y Małopolſkiey, iż ſię trzeba dochować Parobka gruntowego na role ſpoſobnego, bo znizkąd nieprzyidzie, iak na Ruſi Głembokiey.

Ieżeli wziąć za przykład tę pobudkę, że za granicą w rządnych kraiach ſą Kantony z konſkrypcyi, to iſtotna prawda. Lecz

wſzędzie ieſt baczny na wſzyſtko y dobrze ułożony rząd, a u nas nie? potym tamte kraie ſą ludne, a naſze nie? y tam zaroſłych pol nie maſz, iak u Nas, gdyż tamtego całego kraiu ſą grunta naywięcey we trzy ręce pomierzone, rozdane, zarabiane, y zgnoione, a u nas nie? oſobliwie w Woiewodztwie Lubelſkim y niektorych. Tam u poddanych trzeźwość, pracowitość y przemyſł zachowuie ſię, a u naſzych piańſtwo, leniſtwo, y niedbalſtwo. Bo nigdy tak Rewolucye y powietrza nieſpuſtoſzyły tamte kraie, iak naſze, że dotąd znaczne po rożnych Woiewodztwach częſci, ſą ieſzcze y teraz laſami zaroſłe, y dopiero cożkolwiek w niektorych Goſpodarnieyſzych mieſcach potrochu podkorczowane; y to naybarziey koſztem dbałych dziezicow, iednak do pierwſzego, iak były nieprzyſzły ieſzcze ſtanu, dla tego choć ſą tam Kantony z coroczney konſkrypcyi, ale nie z proporcyi dymow, lecz nieobalaią rolnictwa, y owſzem utrzymuią z przyczyn wyżey y niżey wyrażonych.

Iaka to ieſt różnica rządu naſzego, częſtokroć więcey czaſem prywat iak dobra publicznego w ſobie maiącego od rządu tamecznego, niech każdy powie kto był za granicą, albo wiadomy tego.

Tam każda rzecz ieſt uregulowana tak; że ieden drugiemu ani nawet Zołnierz pod ſurowym rygorem zoſtaiacy nie ieſt cięſzkim. Bo Zwierzchność Kraiowa tak rządzi y do ſkutku przyprowadza, że nikt przemocy niema, kiedy wſzelka władza w karbach ſwoich zoſtaie.

Ta Zwierzchność nayprzod uſtanawia iednakowe podatki, iakowe mogą być zawſze znoſzone. Ludność, konie, bydło, y wſzyſtkie dobytki poddanych całego Kraiu ſpiſuie, a dopiero to wſzyſtko zrobiwſzy, z wiadomości iuż nieochybney, oddzieliwſzy potrzebną kwotę na cywilne expenſa, dopiero ex reſiduo ſtanowi Woyſko, w takowey kwocie y Kantonach corocznie ſpiſywanych, iakie utrzymać ſię może bez upadku rolnictwa. Iednak więcey rekrutuie z obcych, a z gruntowych zoſtawiwſzy zawſze Syna ſtarſzego, a czaſem y więcey, kiedy żonaci dla gruntu, chociaż młodſzego nie żonatego do Woyſka weźmie, to wyexercytowawſzy Go pod czas pokoiu urlopuie do Domu, y Gażę iego w Kaſsie Woyſkowey (procz dwoch Mieſięcy na Rewia dyſponowanych) zoſtawuie. A kiedy tam ktory Goſpodarz, lecz wſzyſtkie należytości goſpodarſkie, ſprzężay poczworny, dobytek do roli potrzebne według opiſu drukowaney Ekomiki Kraiowey maiący (gdyż tego dozieraią, żeby na gruncie pieſzego niebyło y goſpodarſtwo nie zmarnowało ſię) umrze, niemaiących dorosłych dzieci, te zoſtawia w Opiece Wſi y Woyta tamecznego, przez ktorych całe Goſpodarctwo utrzymuie ſię aż do wzroſtu, rachuiąc ſię corocznie, że nic niezginie y Goſpodarſtwo nieupadnie, a u nas w tym przypadku wſzyſtko upada, bo wiele ieſt Goſpodarzow piakow y niezdolnych, mizerakow y pieſzych, ſprzężaiu, y maiątku niemaiących, y przeto ubogich; że ſię niemaſz czym opiekować, na ktorych mieyſce nie oſadziwſzy innych, chałupy z gruntem ſpuſtoſzałe zoſtaią.

Dopieroż iak te Rekruty naſtaną, to Parobcy, co ſą ieſzcze gdzie po Wſiach, do-

Aa

wicdziawfzy fię o tym będą, uciekać, albo za
Granicę wolność od brania na Rekutow ma-
iacy, albo do Dobr militarnych protekcyą
zafzczyconych, lub palce ucinać fobie ze-
chcą, iak w Kordonie robili, żeby zoftali In-
walidami, a dobra Obywatelfkie przez upa-
dek rolnictwa znifzczeią. Intrata zginie, a
zatym y fundufz płacy dla Woyfka, y odby-
wanie funkcyi publicznych w Obywatelach
upadnie, a dobra niemogące wydoftarczyć
temu, poydą pod exekucyą y poffeffyą mi-
litarną, iak za nafzey iuż pamięci było.

W zagranicznych kraiach, choć ktory
Zołniefz zdezerteruie, prętko złapany bywa
dla boiaźni wielkiey kary, gdyby który wi-
dział go a nie złapał, a gdy złapa, to bierze
nadgrodę.

W Nafzym zaś Kraiu Republikanckim
otwartym, ani podobieństwo ieft tego do-
pilnować, a dopieroz dopełnić, że fię ieden
drugiemu niechce narazić, ani też o to klocić
fię, ani Zwierzchność Kraiowa rygoru tako-
wego niezrobi. A poddaństwo zażywa kom-
paffyi nad dezertorem, albo boiaźni, żeby
nie fpalił Wfi. Dla tego z przymufu brani
Rekruci, będą niefkończenie dezerterować,
ile kiedy cały Kray odkryty niema więcey
fortec nad iednę (o czym pomyślić pryncy-
palna potrzeba każe) ani urlopowani nie bę-
dą rolnikami, a przez wybieranie Rekrutow,
nietylko ftanie fię emigracya wfzyftkich Pa-
robkow, lecz y populacya przez nieżenność
uftanie, a przeto y fpuftofzenie Kraiu, ofo-
bliwie wnamienionych Prowincyach naftompi-

Dla czego w Kraiu nafzym niemogą być
Kantony, dla upadku rolnictwa, bo nie ieft
tak ludnym y uregulowanym, iak zagranicą

Z tego powodu oftrożna była Rzplita,
że nigdy Kantonow nieftanowiła w Kraiu, lecz
rekrutowała, a chociafż zupełny y nayob-
fzernieyfzy miała Kray, naybarziey za pano-
wania Władyfława IV. od Czarnego Morza aż
do Baltyckiego, a teraz po odpadłych po
dwa razy kraiach połowę ledwo pofiada.

Wyremonftrowawfzy przyfzły upadek
w rolnictwie po Wfiach Obywatelfkich, idę
do intereffu Woyfka.

Kiedy potrzeba każe Woyfkowa, kom-
pletować Regimenta, więc tey dogadzaiąc na
początkowy tylko czas, takowy ale przycię-
fzki, bo nie równy może być fpofob. Nay-
pierwey dla konnego Zołnierza Kawaleryi
Narodowey Rekrutow nietrzeba, bo fama
Szlachta nietylko za Towarzyfzow, lecz y
za Pocztowych fłużyć idzie. Aże do pie-
choty y Dragonii iść niechcą, nie wchodzę
w przyczyny, iakowe fą, niech lepiey wiado-
mi rezonuią o tym.

Niech to nicobraża Dobra Królewfkie y
Duchowne, bo nie ieft myślą na nikogo ciężar
iakowy żwalać, tylko czafowey, iak można
dogodzić potrzebie, czego im więcey trze-
ba winfzować iak dobrom Obywatelfkim, że
fą ludnieyfze z przyczyn.

Kto tylko ieft dożywotnikim, chce tyl-
ko mieć fwoią czafową Intratę, mniey o Re-
paracyą dba, coby kofzt dla niego, a na
przyfzły czas dla kogo innego przynofiło
awantaż. Dla tego, żeby tey expenfy uni-
knął, iakowa ieft intrata, takową bez kofztu
zwykł fię kontentować,

Niebuduie ten chałup y nierozfadza, y
niezapomaga Poddanych (chyba ofobliwym
zda-

zdarzeniem iakowym) iak w dziedcictwie y dla tego w iedney, choć złey chałupie kilka Osob żonatych y nieżonatych siedzi, małą pańszczyznę robiąc, a grunta nietylko swoie, ale y Sąsiedzkie na Czynsz zasiewaiąc, iako to: Miasta pomnieysze z przedmieściami, Krasnystaw, Chełm, Urzendow , y inne tym podobne pańszczyzny nieznaiące, grunta tylko Mieyskie zarabiaiące, y więcey prożniactwem y kieliszkiem, iak robotą bawiące się, a do żadnych rzemiosł nie biorące się, y Wsie Królewskie, iako ludnieysze y letką pańszczyznę maiące, te mogą supplementować proporcyonalnie Rekrutami.

A ieżeliby można uprosić y Dobra Duchowne, iako ludnością większą w wielu mieyscach napełnione, do dania onych, według możności, wieleby przybyło.

Będą ieszcze do tego przykładką y Sołtysi, czyli Wybrańcy w Dobrach Krolewskich y Duchownych znayduiący się do wyprawy Zołnierza przedtym obowiązani, lecz teraz według Prawa 1776. płacący Łanowe.

Także Woytostwa w tychże Dobrach Krolewskich y Duchownych nie inkorporowane ad corpus Starostwa, lub Miasta ktorego, albo maiętności co dać Rekrutow mogą. Taryffa in Archivo Kommissyi Skarbowey Kor: znaydować się maiąca okaże.

Mogą się propocyonalnie y pryncypalnieysze Miasta Krolewskie przyłożyć do dania iakowey kwoty Rekrutow, lecz nie z proporcyi dymow, bo w każdym takowym, a nawet y w Lublinie, bez dobr y intrat dostarczaiących, na expensa Mieyskie zostaiącym w dymach podobno 1829. lecz więcey daleko Duchownych y Szlacheckich iak Mieyskich położonym, gdyby ze stu Dymow iednego przychodziłoby dać , toby wypadło 19. Rekrutow, ktoż ich da? Miasta nieprzymuszą nikogo, a ciężar niezniesiony y exekucyą Woyskową na siebie uciemiężliwie ściągną, y do reszty upadną.

A czegoby brakowało, werbunek opisem Konstytucyi Anni 1775. w Bębnie po Miastach tylko pozwolony dopełni potrzebę.

Niech tu iednak zdarzony kiedyś przez nieostrożność, albo zbytny domysł werbuiących nieodstrasza nikogo przypadek. Bo gwałtem , ile podczs Iarmarkow, werbować nienależy. Werbunek bowiem barziey zachęceniem powolnym y dobrowolnym y namową, iak gwałtownością, albo przymusem może wiele Rekrutow z wolnych ludzi y włoczących się po Kraiu, a niemaiących sposobu do życia pozyskać, byle niebrał nad opis tego prawa gospodarzow y żonatych Parobkow, Rzemieślnikow y sluzacych &c: a ten nieuczyni powszechnego przestrachu, iak Kantony, gdyby z Parobkow wieyskich Obywatelskich determinowani byli, coby obaliło rolnictwo.

Gdyby zaś Dziedzice y dożywotnicy do iakowey cząstki naprzykład ze stu dymow Miast y Miasteczek dziedzicznych, a zaś Wieyskich 120. dymow klassyfikować gatutek Poddanych żądaiących, tylko iednym iakim Rekrutem przyłożyć się pierwszego tylko Roku w początkowey potrzebie obligowani byli, coby było nayprzykrzeyszym dla niektorych Woiewodztw Kmieci niemaiących, a przeto w wielu dymach podanych ucie-

mięźeniem, to na dalſze lata in ſequelam iść niepowinno.

Lecz w tym oſtrożność należałoby takową zachować, żeby w Oſobach nieprzebieran., tylko każdego choć niegruntowego, byle nie kalikę, ſłabego, chromego, y ślepego przy obecności y Rezolucyi Kommiſſarza Woiewodzkiego w pryncypalnym Mieście Woiewodztwa, a Powiatowego w Powiecie od Obywatelow obranego, gdzie będzie konſyſtencya Regimentu, do Woyſka danego przyimowano.

Albo oſzczędzaiąc publiczney Kaſsy, kto zechce, niech miaſto dania Rekruta, na ieden raz płaci Złotych ſześć, a choćby y ośm na werbunek onego, co przypadnie, gdyż choćby y Kantony były z konſkrypcyi uformowane, co naſzemu Kraiowi z wyż wyrażonych przyczyn ſłużyć niemogą, iako rolnictwo do ſzczętu niſzczące, zawſze iednak werbunek być muſi, aby nie po wſiach, tylko po Miaſtach.

Ci zaś, coby z gruntu ieſzcze niezbiegli poyść na Rekrutow prymuſzani byli, dezerterować zapewne będą. Więc w takowym zawſze przypadku, werbunek tylko ieden kompletować może, bo innych trudno na mieyſce zbiegłych dawać, boby we dwuch latach niezoſtało Wſi, a oddawſzy iakiego będzie miał, y gdzie należy, przeſtaie być ſtrożem iego, ani Kaucya nigdzie o Rekruta nieidzie, chyba, żeby nazad na te mieyſce, z kąd był dany, uciekł, toby powrocony, zoſtał.

Łatwo mowić albo znaiomością Ekonomiki mniey chcącym ſię zatrudniać, albo Dobr niemaiącym, albo co ich mało, albo nic dotykać, nie będzie Oddawanie Rekrutow. Lecz ktorzy to znaią y konſekwencyą nayświększego ciężaru bo ſpuſtoſzenia Kraiu przewidują, trudno zamilczeć maią, bo nie na czas ieden, lecz na zawſze publiczne dobro życzą mieć utzymane, a oſtrzegaią o tym, aby ſię przykrzeyſzego loſu, zamiaſt iak o Troi kiedyś napiſanego nie doczekano. Ubi Troia ſteterat, nunc fluctuant ariſtæ, to ieſt: Ubi ſteterant Villæ, nec fluctuant ariſtæ. Bo nie będzie komu zarabiać rolnictwa, a ſam ciężar Obywatelſki, żeby niewołał potym dla aggrawacyi o zwinienie Woyſka, iak R. 1717. ſtało ſię.

A gdy niemożna ieſzcze zgadnąć poſitive potrzeby wielości Rekrutow Dla tego nie ieſt życzeniem przyśpieſzać determinacyą onych poty, poki reale quantum z podatkow teraz uchwalić ſię mianych, do Skarbow Oboyga Narodow importata nieokaże, z ktorey wiele można mieć Woyſka punkualnie płatnego, wiele ieſt teraz Zołnierzy y iakowych, a wiele ieſzcze y iakowych potrzeba będzie.

Na ten czas dopiero uformuie ſię do tego ſtoſowny in quanto poſsibili Rekrutow Proiekt; aby Woyſkowey pro tempore dogodził potrzebie, a nie był Kraiowi, cięſzkim naybarziey dla upadku Rolnictwa. Iednak y teraz werbunek wolnych ludzi przez Bemben po Miaſtach Krolewſkich zacząć ſię może, byle nie nad opis Prawa 1775.

NB. A fliſy z kąd będą, ktorych co Rok handel wodny więcey dzieſiątek tyſięcy a Haydaiow woły pędzących koło 3000. potrzebuie.